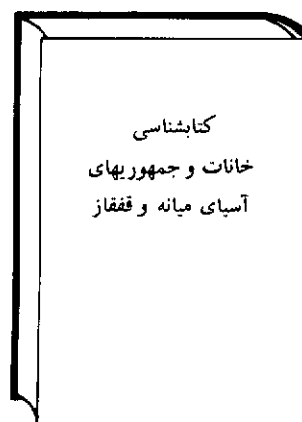

معرفی کتاب سری

زهره میرحسینی

عضو هیأت علمی گروه کتابداری دانشگاه آزاد اسلامی

حسینی، عطاء... گردآورنده. کتابشناسی خانات و جمهوریهای آسیای میانه و قفقاز. تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات فرهنگی بین الملل، ۱۳۷۱. ۱۸۱ ص. ۱۱۰۰ ریال.

کتابشناسی حاضر که اولین کتاب مرکز مطالعات و تحقیقات فرهنگی بین المللی است در آذرماه سال ۱۳۷۱ منتشر شد. گرچه جای خوشوقتی است که در مراکز مطالعاتی کشور فعالیت های مثبتی در جریان است، لیکن با نگاهی به متن کتابشناسی به نوعی شتابزدگی وعدم مشاوره با افراد ذیصلاح جهت تهیه کتابشناسی پی می بریم.

کتابشناسی در معنای عام کلمه به خدمات واسطه که اطلاعات مربوط به مواد نوشتاری را از تولیدکننده به استفاده کننده نهایی منتقل می کنند اطلاق می شود و انواع گوناگون دارد. هدف کتابشناسیها به طور کلی ارتقاء کیفی پژوهش ها با بهره گیری از تجارب علمی و دانش همه جوامع و اشاعه اطلاعات است. کتابشناسی حاضر از نوع کتابشناسی شمارشی و منطقه ای است. سیاهه ای از کتب و مقالات با حداقل اطلاعات ارائه شده است.

در مقدمه کتاب (ذکری از کلمه پیشگفتار و مقدمه در کتاب نشده است) که توسط گردآورنده تنظیم شده، مجموعه این کتابشناسی حاوی مشخصات نزدیک به دوهزار و چهارصد کتاب و مقاله چاپ شده ذکر گردیده است (از آنجا که مداخل کتابشناسی فاقد شماره اند، خود گردآورنده نیز دقیقاً نمی داند چه تعداد کتاب و مقاله جمع آوری کرده است و به حدود تخمینی اشاره می کند!). این آثار زبان های اروپایی را شامل می شود (زبان های اروپایی شامل زبان های متعددی هستند از جمله ایتالیایی، اسپانیولی، یونانی، صربی، پرتغالی و... ولی این مجموعه شامل چهار زبان انگلیسی، فرانسوی، آلمانی و روسی (آوانویسی به انگلیسی) است و گردآورنده توضیحی در این مورد نداده است.

موضوع کتابشناسی مربوط به آثاری است که درباره منطقه آسیای میانه چاپ شده است. طبق گفته گردآورنده، تألیفات مربوط به دو سده اخیر را شامل می گردد و از تألیفات مربوط به دوره های مشترک تاریخی و میراث مشترک فرهنگی منطقه با ایران به این دلیل که می توان آنها را در کتابشناسی های مربوط به تاریخ و فرهنگ ایران جستجو کرد، چشم پوشی کرده است.

البته معلوم نیست عناوینی چون «شورش مسلمانان در چین»، (ص ۱۰۸) Moslem Unrest in China, Hong Kong : Union Press, 1958 چه ربطی با آسیای میانه دارد.

شیوه تنظیم کتابشناسی حاضر ترتیب الفبایی نام نویسندگان ذکر شده است ولی در ردیف الفبایی به مداخلی برمی خوریم که عنوان کتاب، عنوان نقشه و یا گزارش کنفرانس هستند. برای نمونه به دو مدخل ذیل از صفحه ۱۴۸ کتاب توجه کنید:

Soviet Central Asia and Kazakhstan,

Map of : 1 : 3 : 750/000,

Map 1. Central Asian Research.

Soviet Economy in a time of Change.

A Compendium of Papers Submitted to the

Joint Economic Committee of the Congress

of the United States, Vol. 1, Washington D. C. :

U. S. Government, Printing Office, 1979.

در مقدمه کتابشناسی ها معمولاً درباره فرم و شکل کتابشناسی توضیحات کافی داده می شود و اگر گزارش ها و سایر انواع مواد در کتابشناسی وارد شده باشد قید می گردد. فهرست های لازم مثل فهرست راهنمای موضوعی، اعلام جغرافیایی، نام اشخاص (مترجمین، مصححین، نویسندگان همکار و...) و فهرست عناوین کتب تهیه می شود تا بازایی اطلاعات برای خواننده میسر باشد. گردآورنده که خود ویراستار اثر نیز هست به این نقص بزرگ معترف است و تهیه فهرس راهنما را به چاپ های بعد اثر موکول می کند!

در پشت صفحه عنوان انگلیسی علامت قرارداد جهانی حق مؤلف^۱ دیده می‌شود ولی جای شک است که این مرکز عضو قرارداد جهانی حق مؤلف بوده باشد.

در ابتدای متن لاتین به علائم اختصاری اشاره می‌شود که تصور می‌رود علائم اختصاری بکار گرفته شده در متن هستند ولی با کمی کنکاش در متن متوجه می‌شویم که این اختصارات متعلق به عناوین مجلات است و علائم اختصاری بکار گرفته در متن معرفی نشده‌اند از جمله N.d, N.p که به نظر می‌رسد به جای بدون ناشر و بدون تاریخ نشر به کار رفته‌اند. برای مثال در ص ۴۴ در مدخل دائرةالمعارف اسلام به اختصاراتی برمی‌خوریم مثل L, R, W, A, D.B, A.J که مشخص نیست اختصار چه کلماتی هستند. و یا در ص ۷۶ اختصاراتی چون RSFSR. گاه علائم نقطه گذاری نیز یکسان اتخاذ نشده است. جایی بعد از محل نشر از دو نقطه «:» و در جای دیگر از ویرگول «،» استفاده شده است. مدخل نمونه از ص ۱۱۳:

Novc, A., and Newth, J. A. *The Soviet Middle East : A Model for Development?*
London, Allen and Unwin, 1967

در الفبایی کردن مداخل نیز به اشتباهات مکرر برمی‌خوریم. طبق قوانین الفبایی کردن لاتین حرف تعریف Le, La, The در هنگام الفبایی کردن حذف شده تلقی می‌گردند و کلمه بعد از این حروف در ردیف خود جای می‌گیرد. به مداخل ذیل از ص ۹۰ توجه کنید:

Lejean, Guillaume. *La Russie et l'Angleterre l'Asie Centrale*
Le Khiva en Mars (1873). Paris et
London, Quaritch, 1873.

Le Khiva باید در ردیف K جای می‌گرفت و نه در ردیف L!
به مداخل ذیل از صفحه ۱۵۶ توجه کنید:

These on Asia...
«The Sea of Aral and...
The Sharjrat...

مدخل The Sharjrat و The Sea باید در ردیف S قرار می‌گرفتند و نه در ردیف T!

یکی دیگر از موارد این کتابشناسی ادغام مقالات و کتب بدون هیچ گونه توضیحی و یا معرفی مداخل نمونه در مقدمه است. به طور کلی این کتابشناسی ضوابط و قواعد مربوط به کتابنامه نویسی کتاب‌ها و مقالات را رعایت نکرده است. پیشنهاد می‌گردد در چاپ بعدی این اثر مسائل مربوط به معرفی

اطلاعات کتابشناختی رعایت شود و کتابها و مقالات در قسمتهای جداگانه جای گیرند. جهت بازیابی سریعتر نیز پیشنهاد می‌گردد ترتیب الفبایی رده‌ای در نظر گرفته شود. برای این منظور می‌توان یکی از روشهای رده‌بندی معمول در جهان برای کتابشناسیها مثل رده‌بندی دهدهی اعشاری (دیویی) و یا رده‌بندی دهدهی جهانی (یو.دی.سی) را در نظر گرفت تا بازیابی اطلاعات از طریق موضوعات کل به جزء به آسانی صورت گیرد. در حال حاضر خواننده مجبور است تمام مداخل را بخواند تا به موضوع مورد نظر برسد که کاری دشوار است. برای مثال منابع عمومی چون اطلس‌ها و دائرةالمعارف‌ها می‌توانست یکجا بیاید. برای عناوین کتب و مجلات نیز با توجه به امکانات دستگاه‌های چاپ می‌توان از حروف ایرائیک (خوابیده) استفاده کرد زیرا خط‌کشی‌های زیر عناوین و خط‌کشی به جای تکرار نام همان مؤلف در این اثر چشم را به زحمت می‌اندازد.

ابهامات موجود در فهرست منابع کتاب نیز بهتر است برطرف شود. برای مثال اشاره به لیست کامپیوتری مردادماه (۱۳۷۱) الهدی می‌شود. باید مشخص شود که از کدام بانک‌های اطلاعاتی استفاده شده است Books in Print و یا Book Find و یا Book Bank و...

با توجه به اینکه کارشناسان مرکز مطالعات در جمع‌آوری فیش‌های کتب و مقالات گردآورنده را یاری داده‌اند، تشکر و قدردانی از ایشان موجب دلگرمی به کار می‌شد (در مقدمه یا پیشگفتار).

در وضعیت فعلی کار نشر یعنی گرانی کاغذ، کمبود بودجه، مسأله توزیع و... امید است تحقیقات مراکز مطالعاتی کشور ارزشمند باشد و باری از دوش مسائل مملکت بردارد. لذا سؤالی که به ذهن می‌رسد این است که حسن این کتابشناسی چیست و تا چه حد کارایی دارد؟

تیراژ سه هزار نسخه نیز برای این نشر دولتی در موقعیت کنونی، تیراژی بالا می‌نماید. امید است دست اندرکاران با در نظر گرفتن تمام جوانب اقدام به نشر کتابشناسی کنند.

توضیحات:

۱. Universal Copyright Convention، علامت C همراه با نام صاحب حق تألیف و سال نشر کتاب به وضوح در صفحه عنوان‌های کشورهای عضو دیده می‌شود. ایران هنوز قرارداد حق مؤلف جهانی را امضا نکرده است.